

Ur Mikael Börjesson, et al. (eds.),
*Fältanteckningar. Utbildnings- och
kultursociologiska texter tillägnade
Donald Broady*, Skeptronserien, SEC,
Uppsala universitet, 2006, 435p.

Carnal Sociology

Forskning med kroppen som insats

Hans Melkersson

But it is in the dialectical relationship between the body and a space structured according to the mythico-ritual oppositions that one finds the form par excellence of the structural apprenticeship which leads to the em-bodying of the structures of the world, that is, the appropriating by the world of a body thus enabled to appropriate the world.¹

På ett seminarium hösten 1994 träffade jag för första gången Donald Broady. Ämnet var "Samhällsvetenskapliga forskningstraditioner" och vi studenter fyllde Duvslaget på dåvarande HLS till sista plats. Detta seminarium kom att bli avgörande för mig, det kom att bilda en vändpunkt i mitt förhållande till såväl forskning som vetenskap i sig.

Jag minns hur omtumlande detta första möte med Donald var för mig för att jag för första gången möter någon som presenterar en samhällsvetenskaplig diskurs ur ett perspektiv som för mig var nytt, spännande och trovärdigt. Under vårt samtal, då jag presenterar mina idéer på att göra en studie i hur människan formas med utgångspunkt i bland annat en boxningsklubb i Rosengård, Malmö, pekar Donald ut såväl svårigheter som förslag på möjliga vägar till lösning.² Det är nu jag får tips om att läsa de stora samhällsvetenskapliga klassikerna vilket blir en framgångsrik kur mot mina filosofiska och existentialistiska egenheter. Det är nu jag möter Pierre Bourdieu på allvar och förstår varför detta första seminarium är så omtumlande. Hitta hem låter lite larvigt i sammanhanget, men i brist på andra metaforer får det duga.

¹ Pierre Bourdieu, *Outline of a Theory of Practice*, University Press, Cambridge 1977, p. 89.

² Se M, Mosesson, H, Melkersson & J. Karlsson, *Plus för unga i Malmö, Norrköping och Sundsvall*. Ds 1995:54. Bilaga 2. Fritzes, Stockholm 1995. Denna studie kom att bli startskottet för mitt doktorandprojekt.

Jag dyker hals över huvud ned i en litteratur som beskriver människan ur ett för mig befriande perspektiv, och mitt arbete tar en ny riktning.

Tiden efter detta första möte ägnar jag åt att studera Emile Durkheim, Max Weber, Auguste Comte, Kant, Hegel, Marx förstås, listan kan göras lång. Ett tungt motgift mot alla år av studiet av psykologiskt orienterade texter i mitt tidigare arbete på en specialskola för elever i behov av särskilt stöd. Denna hälsosamma vändning påverkar inte bara mitt tänkande om vetenskap och forskning, det får också konsekvenser i min praktiska, fysiska vardag. Det är dags att acceptera konsekvenserna av att kropp och tanke hör ihop, jag byter avdelning på HLS och får så småningom Donald som handledare i mitt doktorandprojekt.

Mitt projekt får en ny dimension då en av Pierre Bourdieu's studenter och kollegor, Loïc, J.D. Wacquant, besöker vår forskningsgrupp och jag lovar ta hand om honom den vecka han tillbringar i Sverige. Under en vecka var jag hans ciceron i Stockholm med omnejd. Vi kastades mellan föreläsningar, intervjuer och diverse besök på andra institutioner, men vi fick också mycket tid till att diskutera möjligheterna, och begränsningarna, med den form av forskningsmetod som, i brist på bättre ord, kan kallas för kroppssociologi, eller *carnal sociology*.³ Loïc berättade bland annat om sitt projekt i Chicago där en boxningsklubb blev hans utgångspunkt för observationer på det amerikanska samhället.⁴ Eller rättare sagt, observationer *ur* det amerikanska samhället.

Efter dessa avgörande möten slog mitt arbete in på en ny kurs, borta var mina tankar på att problematisera livsbanan som utgångspunkt för min forskning. Denna vetenskapliga kursändring var dock inte helt enkel att genomföra, men nöjd och lite trevande försökte jag nu hitta ny mark för byggandet av mitt doktorandprojekt.

Under Donalds och Loïc's inflytande dras nu riktlinjerna upp för projektet med arbetsnamnet "Mästaren och Lärjungen". Min ansats har fortfarande som mål att kartlägga hur människan formas men efter en hälsosam avmagringskur så uttrycks den i andra, något mer realistiska former.

Vilka utgångspunkter blir nu vägledande för arbetet? Först och främst en avgörande förändring i fokus: För att kunna studera formationen av människan utan att förlora sig själv i ett subjektivistiskt kaos måste fokus flyttas – från studier i subjektets uppfattning om sig själv eller andra berättelser om den – till studiet

³ Loïc J. D. Wacquant, Corps et âme: notes ethnographiques d'un apprenti-boxeur, *Actes de la recherche en sciences sociales* 80, Novembre 1989, pp. 33–67.

⁴ Loïc J. D. Wacquant, "The Social Logic of Boxing in Black Chicago. Toward A Sociology of Pugilism", *Sociology of Sport Journal* 7 (3), September 1992, pp. 221–254.

av de sociala processer som sammantaget dikterar de former människan kan och vill underkasta sig.⁵ Denna tar sin utgångspunkt i den dubbelriktade relationen mellan de sociala fältens objektiva strukturer och de förkroppsligade strukturerna.⁶ Därmed uppnås en befriande distinktion mellan tänkandet och den sociala tillvaron. Den avlastar också subjektet från det tunga ansvar det innebär att vara forskarens enda intresse, ett öde som subjektet tveklöst lämnar ifrån sig. Vi kan konstatera att kroppen är en fiktion, den existerar inte som ett stabilt och förnimbart objekt, utan existerar enbart som kroppar, skapade i en mångfald av dimensioner. Vi bör därför studera de processer som skapar dessa kroppar, inte den färdiga produkten.

För det andra att sociala strukturer inte existerar enbart som objektiva realiteter, en organisation av resurser och regler *utanför* människan, utan är förnimbara, upplevda, inristade i kroppen och aktiverade och utlevda *inifrån*.⁷ Detta innebär att vi måste beskriva objektiva relationer som vare sig är synliga eller påtagliga utan måste erövrats, konstrueras och bekräftas genom vetenskapligt arbete.

För det tredje är det viktigt att uppnå en brytning med ett spontant tänkande om objektet. Detta har jag tidigare beskrivit som en uppgörelse med besvärande för-tolkningar av objektet, och utgör fortfarande en viktig del i mitt arbete.

För det fjärde, att forskarens relation till objektet bör analyseras som en dimension av kunskapen om samma objekt. Detta framstod allt tydligare som en avgörande utgångspunkt för arbetet med projektet "Mästaren och Lärjungen". Under de inledande empiriska studier jag utförde i Rosengård upptäckte jag – såväl svagheter i mitt agerande som aktör – som styrkan i min metod genom att just problematisera och redovisa mina egna handlingar såväl som frågor till materialet. Det var genom detta arbete som jag till exempel blev uppmärksam på de problem som är signifikanta vid inträdet i ett nytt socialt fält eller mötet med en ny social grupp. Upptäckten av min "infantila" period, den inledande fas av ett empiriskt arbete då jag som forskare inte har tillräckliga kunskaper om fältets sociala regler, språk eller mål, hjälpte mig att få syn på min egen relation till objektet och på min egen utveckling av den specifika uppsättning egenskaper som eftertraktas inom området, gruppens *habitus*.

För det femte att vi i första hand är varelser av kött och blod – med känslor förnimmande, könsliga varelser av kött och blod – vars corpus binder oss vid en plats, en tid och, slutligen, en oundgänglig död. Kroppen är inte bara det käril med vilket vi inträder i sociala strukturer utan också den post varifrån vi tolkar och förstår den. I mitt arbete försöker jag forma en kunskap om kroppen – den med olika former av dispositioner sedimenterade kroppen. Ur olika sociala fält

⁵ Se t ex Pierre Bourdieu, *Praktiskt förnuft. Bidrag till en handlingsteori*, Bokförlaget Daidalos, Uddevalla 1999, p. 68.

⁶ Se t ex Pierre Bourdieu, *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. Routledge and Kegan, Harvard 1984, p. 169.

⁷ Pierre Bourdieu, *Outline of a Theory of Practice*, Cambridge, University Press 1977, p. 87.

formas en kunskap om skapandet av den ”rätta” kroppen, den kropp vars form skapas i enlighet med fältets rådande habitus.⁸

”Under ett träningspass förvandlas boxningslokalen till en varm, fuktig, levande kropp med en hjärtrytm på tre minuters arbete – en minuts vila – tre minuters arbete – en minuts vila... Som en enda kropp andas boxarna tungt med varandra och svetten från deras kroppar blandas i arbetet på säckarna som efter ett träningspass glänser av välmående likt nyblotade asagudar. Denna kollektiva kropp ångar av svett och adrenalin, alstrad av det gemensamma offerarbetet och upplever glädjen i att ha muskler, hjärta, sinne, en ande, *liv*. Den första gången en boxare sträckte fram sina boxningshandskar mot mig med snörningen uppåt i en ordlös gest fick jag en klump i magen. Inga ord behövdes, ingen bedjande blick, ingen maktkamp, ingen prestige, en självklar gest och en självklar hjälp med knutarna. Det var då jag började ana att boxning innehöll mer än det jag hittills hade förstått.”⁹

Hur kan då denna form av sociologi se ut? Först måste vi placera oss i centrum av produktionen av den sociala praktiken, inte vid sidan av eller utanför utan just mitt i för att kunna reda ut produktionen av meningsfulla vägar av förkroppsligad aktivitet som formas i och av kroppen, vilka är mer än att vara färdiga produkter i sig, utan de visar processen hur en människa blir en social agent i ett specifikt fält, en social kontext, utvecklande en specifik habitus. Vi ser på människans förhållande till världen inte primärt som *Jag tänker* utan *Jag kan*.

Det vi nu talar om bildar ett vägval: Vägen till en sociologi *om* kroppen eller vägen till en sociologi *ur* kroppen. Antingen skapar vi en sociologi om kroppen med de traditionella vetenskapliga hjälpmedlen, välkända för oss, utan kroppslig närhet eller fysiska upplevelser av den sociala strukturen då vi oundvikligen formar kroppen som en enda enhet av välkänt format, tidigare ordnat i vårt inre fördomskartotek. Eller så formar vi en förkroppsligad sociologi som föregriper den enbart sinnliga tolkningen av kroppen, den sociala strukturen eller den kunskap som existerar inom dess ramar, som dynamiska konstruktioner – agenter för sitt eget habitus – av en pragmatisk, köttslig, känslomässig och sinnlig vilja.

Så projektet ”Mästaren och Lärjungen” handlar om konstruktionen av habitus, eller hur man kan forma en kunskap om kroppen, inte ur en enbart deterministisk utgångspunkt, utan om den med olika former av kunskaper – sociala och kulturella dispositioner – sedimenterade kroppen.

⁸ I Loïc Wacquant, *Body & Soul*, Oxford University Press, New York 2004, p. 60, beskriver Wacquant träningen som en professionell boxare utsätter sig för som ett förkroppsligande av boxningens praktik, ”/...by way of *direct embodiment*, a practical mastery of the fundamental (corporeal, visual, and mental) schemata of boxing.”

⁹ Fältanteckningar från projektet ”Mästaren och Lärjungen”, arbetsmaterial.